

dějiny českých médií 20. století

Jakub Končelík
Pavel Večeřa
Petr Orság

portál

Třetí republika (1945–1948); Poválečnou očistou k „novým základům“

Heslář

Košický vládní program – Národní fronta – zánik pravice-
vého tisku – ministerstvo informací – Václav Kopecký – nedo-
statek papíru – nová struktura tisku – očista – národní soud
– volby 1946 – polemiky – Únor 1948

Osvobození

Zejména úspěšná diplomacie československého zahranič-
ního odboje, ale i aktivity odboje domácího a Slovenské ná-
rodní povstání (SNP) vytvořily vhodné podmínky k poválečné
obnově Československé republiky po boku vítězných moc-
ností. Země měla rozlohu 127 905 km² a proti prvorepubliko-
vému stavu zaznamenala zásadní změnu – na konci června

1945 československo-sovětská smlouva stvrdila územní ztrátu Podkarpatské Rusi ve prospěch SSSR.

Šestiletá existence slovenského státu nebyla zapomenuta a dostala výraz v jistém protektorském vztahu české politické reprezentace (včetně komunistů) ke Slovensku. V politickém vztahu Čechů a Slováků byl sice zcela opuštěn přežitý prvorepublikový koncept jednoho československého národa, latentní národnostní konflikt však nevyřešil ani nově ustavený tzv. **asymetrický model** institucí, ve kterém Slovensko disponovalo národními protějšky celostátních orgánů.

Poválečná obnova Československa byla vedena snahou o očistu společnosti (i médií) od kolaborantů a o její přeměnu, poučenou z „předválečných chyb“. V novém politickém řádu působily čtyři české politické strany: **Československá sociální demokracie** (ČSSD), **Československá strana lidová** (ČSL), **Československá strana národně socialistická** (ČSNS) a **Komunistická strana Československa** (KSČ); a čtyři slovenské: **Demokratická strana** (DS), **Komunistická strana Slovenska** (KSS) a dvě menší strany – **Strana práce** (SP) a **Strana slobody** (SS). Jakkoli bylo posilování levice v poválečné Evropě všeobecným jevem, likvidace pravicových stran realizovaná v Československu je jevem ojedinělým. **Nová vláda** se ujala správy osvobozovaného Československa již 4. dubna 1945 a představovala mocenský kompromis moskevského a londýnského zahraničního odboje, zatímco domácí odboj vyšel naprázdno. Premiérem se stal velvyslanec v SSSR **Zdeněk Fierlinger** (ČSSD) a svůj politický vliv zúročili především komunisté – každá povolená politická strana totiž obsadila ve vládě tři ministerská křesla, komunisté však ovládli pozic osm. Své zastoupení po třech ministrech totiž měla jak KSČ, tak KSS a sociálnědemokratický premiér a „nestrannický“ ministr obrany **Ludvík Svoboda** patřili k jejich sympatizantům, respektive dokonce tajným členům. KSČ se navíc v poválečném období nezadržitelně vyvíjela v nejsilnější poli-

tickou stranu, která do března 1946 dosáhla milionu členů, s mimořádným důrazem na silnou a kompaktní strukturu zhruba 15 tisíc místních a závodních organizací.

Zakladatelským dokumentem nového politického směřování státu se stal tzv. **Košický vládní program** – programové prohlášení nové vlády z 5. dubna 1945. Ten předznamenal budoucí vývoj a mimo jiné deklaroval kulturní i politickou orientaci na Sovětský svaz a zapověděl prvorepublikové pravicové strany. Médiim zaručoval svobodu slova a uvolnil prostor pro personální „očistu“ novinářského stavu od kolaborantů, zároveň ale redefinoval společenskou roli médií, která měla nadále „sloužit lidu“, a ne soukromým zájmům. Již v prvních měsících po osvobození tak nová moc jednoznačně odmítla pohlížet na vydávání tisku jako na soukromé podnikání a média měla naplňovat zájmy státu.

Správu médií převzalo nově zřízené **ministerstvo informací** (MI), do jehož čela nastoupil dlouholetý redaktor *Rudého práva*, člen vedení KSČ a jeden z tvůrců Košického vládního programu **Václav Kopecký**. Do vedoucích funkcí povolal Kopecký známé osobnosti – Františka Bauera (tiskový odbor), Františka Halase (publikační odbor), Ivana Olbrachta (rozhlasový odbor) či Vítězslava Nezvala (filmový odbor).

Hned od květnových dnů KSČ skrze MI realizovala mediální politiku podle svých představ, a to v podstatě třemi způsoby. První spočíval v konstrukci **nové struktury periodického tisku**, tj. ve faktické **přeregistraci veškerých titulů**, organizované právě prostřednictvím MI již od května 1945. Povolání k vydávání tisku mohly od ministerstva dostat státem uznané politické strany, státní úřady a společenské organizace celonárodního významu. Zanikl tisk nepovolených politických stran (například deníky agrární strany *Venkov* a *Večer*), tisk bulvární (například z předválečného koncernu Tempo), tisk německý i některé další tituly (ať už tradiční deník *Národní politika* nebo vyhraněně pronacis-

tické a protižidovské tituly jako *Arijský boj* apod.). Zároveň byly obnoveny některé tituly, které za protektorátu oficiálně nevycházely – například *Rudé právo*, *Národní osvobození*, *Právo lidu*. Ostatní listy fungující za protektorátu musely změnit název – z *Českého slova* se stalo *Svobodné slovo*, z *Lidových listů* *Lidová demokracie*, z *Lidových novin* *Svobodné noviny* atd. Objevily se i listy zcela nové, jako například deníky *Práce*, *Mladá fronta* či *Zemědělské noviny*. Asi nejdůležitějším nástrojem řízení médií a také hlavním (byť zástupným) argumentem pro přeregistraci se stalo centrální rozdělování papíru, podmíněné potížemi papírenského průmyslu a železničního spojení.

Naopak **legislativní úpravy a institucionální kontrolu mediálních obsahů** jako druhý z možných způsobů dohledu nad médii KSČ zásadněji nevyužívala. I když byla totiž obnovena platnost zákonů a nařízení z doby před rokem 1938 a bez podstatnějších omezení opět platil tiskový zákon č. 6/1863 (ve znění pozdějších novel a spolupůsobení novějších úprav), zásadně změněná politická i společenská realita nevedla k uplatnění předválečné praxe řízení médií. Stejně tak nebyl obnoven ani předválečný systém dohledu nad médii. KSČ měla jinou strategii – Kopecký s vědomím, že média ovládá jinými cestami, snahy o formalizování dohledu a ustavení funkčních cenzurních orgánů nepodporoval, a naopak se hlásil k tezi, že v Československu je svoboda tisku a že MI pouze usměrňuje jeho tematickou agendu, když dodává tisku instrukce, o čem se má nebo nemá psát z hlediska vyšších státních zájmů, ale nestanovuje, jak se má psát. Z legislativních úprav je třeba pro poválečné období připomenout zejména rozsáhlý zákon č. 101/1947 Sb., o postavení redaktorů a Svazech novinářů, který definoval novináře, ustavil celostátní Ústřední svaz československých novinářů a jeho národní členy Svaz českých novinářů (SČN) a Svaz slovenských novinářů (ZSN), a především vymezil,

že členství v příslušném svazu je podmínkou vykonávání novinářského povolání.

Třetí cestou byla **personální politika při obsazování redakcí**. Prožitek osvobození Rudou armádou spolu s vysokým kreditem komunistů z odbojové činnosti způsobily, že velká část obyvatel Československa uvěřila jejich slibům o budování nové, spravedlivější společnosti na základě komunistických ideálů. Uvěřili i novináři. Navíc se komunisté aktivně zapojili do očisty novinářského stavu a do řízení svazu novinářů a tyto mnohohrstenaté aktivity přivedly k aktivní spolupráci s KSČ i řadu novinářů ideově jí vzdálených – někteří se takto vykupovali z kolaborantské minulosti, jiní si od spolupráce slibovali kariérní výhody.

Rozhodnutí vymezit a poté povolit pouze „společensky prospěšné tituly“ a jejich povinné navázání na společenské organizace zamezily navýšení **počtu titulů** na prvorepublikové stavy. Z původního počtu necelých 150 deníků, které vycházely na území českých zemí v roce 1938, protektorátní úsporná a politická opatření zásadně ukrojila, takže v roce 1940 vycházelo v protektorátu již jen 33 deníků. Poválečná opatření tento stav v podstatě zakonzervovala – v roce 1945 v českých zemích vycházelo 31 deníků.

Po osvobození nastal prudký rozmach aktivit, které dusila protektorátní cenzura i atmosféra strachu a nesvoboda. Vědci obnovovali své prvorepublikové kontakty, studenti se vraceli do obnovených vysokých škol, umělci realizovali odložené projekty. Česká společnost se po dlouhé izolaci dostávala do **kontaktu se světovým děním**, lidé v kinech hltali americké velkofilmy i sovětskou avantgardu, v divadlech se hrála díla moderních dramatiků i národní eposy, Praha hostila světové vědecké kongresy i výstavu surrealistů, v roce 1946 proběhl první ročník hudebního festivalu Pražské jaro, společnost oslovovaly swing a jazz. Úspěch zaznamenalo nové Divadlo satiry, pozornost vyvolal programově vyhraněný čtvrtletník

Skupiny 42 nazvaný *Listy* a vedený Jindřichem Chalupec-kým. Mezi významné filmy tohoto období patří *Řeka čaruje* od Václava Kršky (1946), *Siréna* od Karla Steklého (1947), oceněná na festivalu v Benátkách, či *Krakatit* od Otakara Vávry (premiéra v dubnu 1948). Mezinárodního věhlasu později dosáhlo v roce 1945 založené studio animace Bratři v triku, z jehož produkce si zaslouží pozornost například film Jiřího Trnky *Pérák a SS* (1946).

Očista

Základním rámcem poválečného uspořádání v kulturní i politické sféře se měla stát národní jednotka. Politickým vyjádřením těchto snah byla **Národní fronta** Čechů a Slováků, ustavená již v březnu 1945. Sdružovala všechny povolené politické strany, jejím úkolem bylo řešit zásadní politické otázky a spory, měla pravomoc rozhodovat, kterým stranám bude do budoucna povolena činnost a v souhrnu stála nad parlamentem, a především zcela mimo demokratickou kontrolu.

Deklarovaná jednotnost překryla a politicky zaštitila poválečné **bezprávi** opírající se o principy kolektivní viny a pomsty – českoslovenští **Němci** a Maďaři byli vystaveni krutostem Revolučních gard a v důsledku ztráty občanství i právní nejistotě. Jejich majetek byl konfiskován, Němci na základě dohod Postupimské konference museli opustit republiku. Takzvaný divoký odsun vystřídala od ledna 1946 organizovaná operace, která znamenala pro české země vysídlení dvou a čtvrt milionu obyvatel. Předválečné úrovně téměř 11 milionů obyvatel tak české země již nikdy nedosáhly, přes 10 milionů obyvatel zde opět žilo až v roce 1975.

V prvních poválečných měsících nahradily zákonodárnou moc tzv. **prezidentské dekrety**, vydávané do konce

října 1945. Mezi nejpodstatnější patří dekrety znárodňovací, které převedly do rukou státu dvě třetiny tehdejšího průmyslového potencionálu, a dekrety retribuční, které otevřely cestu k trestání nacistů i kolaborantů. Na snaze o vypořádání s minulostí se však shodly všechny rozhodující síly již v Košickém vládním programu. Takzvanou **očistu společnosti** pro oblast kultury prováděly stavovské organizace (kulturní svazy), které ustavovaly očistné komise (čestné soudy) a shromažďovaly důkazní materiál. Na jeho základě samy trestaly kolaboranty a také jej poskytovaly soudům pro další řízení. Očista probíhala často ve znamení politických sporů a skandalizování nevinných, či naopak umenšování viny kolaborantů. Politicky z očisty profitovali zejména komunisté, jimž se na základě prestiže z odboje i tlaku ze strany MI podařilo očistné komise často personálně ovládnout.

Komise pro **očistu médií** pracovala od 11. května 1945 až do února 1946. Zasedli v ní nejen novináři aktivní v domácím i zahraničním odboji, ale i zástupci z řad žurnalistů vězněných v koncentračních táborech a vdov po popravených novinářích. Komise vydávala potvrzení o bezúhonnosti, která byla podmínkou dalšího členství v novinářské organizaci. Stejný systém praktikovala nová moc ve všech kulturních oborech skrze svazy spisovatelů, hudebníků a divadelních či filmových umělců.

V případě novinářů komise rozlišovala čtyři roviny provinění. Za návštěvy Presseklubu (společného klubu německých a aktivistických novinářů) udělovala **pokuty**, a takto získané prostředky rozdělával Kopecký pozůstalým po popravených novinářích. Za další lehčí provinění udělovala komise časově omezený **zákaz práce v oboru** (nejdéle na rok a půl). Významnější kolaboranty komise vylučovala z novinářského svazu s doživotním zákazem výkonu povolání. A konečně novináře, kteří se mimořádně provinili, komise (vedle doživotního

zákazu práce v oboru) doporučovala **postavit před Národní soud** (či mimořádný lidový soud). Doživotní zákaz dostalo celkem 86 novinářů, 51 z nich putovalo k soudům. V případě předních aktivistů byl Národní soud tvrdý – pět z nich bylo oběšeno (Antonín Jaromil Kožíšek, Vladimír Krychtálek, Alois Kříž, Rudolf Novák a Karel Werner), další dva **tresty smrti** nebyly vykonány (Jaroslav Křemen byl omilostněn na doživotí, Emanuel Vajtauer odsouzen v nepřítomnosti). Dva novináři dostali doživotní tresty (Václav Crha a Jiří Stříbrný), pět pak více než desetileté tresty (Gustav Dörfel, Čeněk Ježek, Emil Šourek, Karel Chalupa a Vladimír Ryba).

Rozhlas a ČTK

Volání rozhlasu o pomoc 5. května 1945 po poledni se stalo symbolem **Pražského povstání** – rozhlas boje podporoval a do značné míry i vedl a organizoval. Jedny z nejtvrdších se příznačně vedly právě u jeho vinohradské budovy. Uvítací řeč svobodného vysílání zazněla 9. května 1945 večer z úst Otakara Matouška, prozatímního ředitele jmenovaného Českou národní radou: „Československý rozhlas zdraví svého prezidenta dr. Edvarda Beneše, zdraví vládu Československé republiky, zdraví všechen náš lid doma i za hranicemi a zahazuje všemi svými stanicemi svůj první pořad.“ (Ješutová, 2003, s. 178) Politický dosah tohoto úvodního projevu odpovídal významu rozhlasu v zemi – rozhlas v květnu 1945 suploval nefungující poštovní, telefonní, telegrafní i železniční spojení, zprostředkovával úřední výzvy, pomáhal sjednocovat rodiny rozvrácené válkou, stal se však i významným politickým nástrojem. Zprvu formálně existovaly Český rozhlas a Slovenský rozhlas jako na sobě nezávislé instituce, Československý rozhlas (ČsRo) byl legislativně obnoven až 22. srpna 1945.

První měsíce byly v rozhlasu ve znamení obnovy zničených prostor a techniky i hledání kvalifikovaných zaměstnanců. Ředitelem pražského vysílání se stal Zdeněk Morávek, vedoucím programu Mirko Očadlík, technickým ředitelem Ladislav Janík a správou rozhlasu byl pověřen Karel Remeš. S působením Otakara Matouška je spojen **počátek** samostatného **rozhlasového zpravodajství**, které až doposud zajišťovala ČTK. Od května do července 1945 obnovila vysílání i regionální pracoviště – již 5. května se na čas ozvaly České Budějovice, o den později Plzeň, postupně se přidaly Ústí nad Labem, Brno, Ostrava, Jihlava, v červnu Bratislava a v červenci Hradec Králové.

Rozhlas v poválečném období prožíval svou vrcholnou éru. S prakticky úplnou vybaveností domácností přijímači jako jediné médium pronikal do téměř každé rodiny. Jeho politický potenciál si přisvojila KSČ, která přes nadřízené MI **obsadila vedoucí funkce** v rozhlase – 25. května 1945 byl ústředním ředitelem formálně teprve ustavovaného Československého rozhlasu jmenován komunist **Bohuslav Laštovička**. Pod jeho vedením se z rozhlasu stal jeden z nejdůležitějších agitačních nástrojů KSČ, ale i moderní instituce. Nový šéfredaktor zpravodajství Josef Hronek, který stejně jako Laštovička působil za války v rozhlasovém odboru ministerstva zahraničních věcí v Londýně, při koncipování rozhlasového zpravodajství vycházel ze svých zkušeností z vysílání BBC. Mimořádný ohlas měly reportáže Františka Gela z norimberského procesu s nacistickými vůdci.

Budova ČTK 8. května 1945 **vyhořela**. Příčina požáru není známa, ale skutečnost, že shořel i archiv, obsahující řadu dokladů o kolaboraci, zavdala podnět k mnoha dohadům. Naopak zachován zůstal prvorepublikový obrazový archiv, který byl za války uložen mimo hlavní budovy, a tak požáru unikl. Obnova trvala téměř tři roky, v jejichž průběhu ČTK rozšířila svou hlavní budovu v Opletalově ulici o sousední

objekt. Agentura se vrátila k tradičnímu názvu Československá tisková kancelář, dramaticky rostl počet jejích zaměstnanců, ale i její hospodářská ztráta.

Požár hlavní budovy předznamenal i **potíže s technickým vybavením** ČTK. V prvním období představovala část přijímacích i vysílacích zařízení válečná kořist, část pocházela od pošty a zbytek sestavili technici ze starých přístrojů dovezených z londýnského exilu. Prvním úkolem ČTK byla obnova spojení se světem. Záhy po skončení bojů se podařilo zajistit příjem Reuters, poté i TASSu. Od roku 1946 agentur Tanjug a AFP. Agentura AP až do roku 1948 dodávala svůj servis v češtině sama. Zpravodajství do zahraničí obnovila ČTK 1. ledna 1946 (nejprve v angličtině). V roce 1947 byl zřízen dálkopisný okruh Praha–Brno–Ostrava. S novým územně správním členěním z roku 1949 rozběhla ČTK krajské redakce ve všech nových 19 krajích.

Politická, společenská i kulturní dominance komunistů

Zásadní politický přelom znamenaly řádné **volby 26. května 1946**. Ostrá předvolební kampaň se vydařila především KSČ v českých zemích – komunisté těžili ze své pověsti organizátorů nejvýznamnějších struktur domácího odboje, z pocitu vděku Rudé armádě jako osvoboditelce, z frustrace společnosti z prvorepublikové politiky a mnichovské zrady i z celoevropského příklonu k levicové orientaci. Kampaň vedli v duchu rozdávání půdy v pohraničí, pod praporem vylosovaného čísla 1 kandidátky, ve jménu antiněmectví a s důsledným využitím mocenských struktur Národní fronty a ovládaných ministerstev.

Volby přinesly mnohá překvapení – především **úspěch KSČ** v českých zemích (získala zde 40,2 %) a ohromující výsledek

DS na Slovensku (61,4 %). Vítězem se však oprávněně cítili komunisté se 114 poslanci. Národní socialisté jich získali 55, lidovci 46, DS 43, sociální demokraté 39 a konečně SP a SS získaly po 3 poslancích. **Předsedou nové vlády**, jmenované 2. července 1946, se stal **Klement Gottwald** a komunisté v ní měli 9 ministrů, ostatní strany pak dohromady 15 ministrů. Poslední dvě místa obsadili Jan Masaryk jako ministr zahraničí a sympatizant komunistů Ludvík Svoboda jako ministr národní obrany. Složitá povolební jednání předznamenala další vývoj – demokratické strany spoléhaly na tradiční parlamentní politiku, komunisté naopak posilovali své mimoparlamentní aktivity. Zásadní kritiku podněcovala činnost komunisty ovládaných ministerstev informací či vnitra, nepřetržité spory vyvolávala komunistická zemědělská politika.

KSČ si obratnou politikou vytvořila **na většinu médií zásadní vliv** již před únorem 1948, rozhlasové vysílání a kinematografii komunisté ovládli úplně. Ostatní politické strany nebyly schopny důrazněji proti tomuto stavu vystoupit. Někteří představitelé nekomunistických stran paradoxně požadovali zavedení cenzury s cílem zamezit libovolnosti mocenských zásahů komunistických ministrů proti jejich tisku. Cenzurní činnost tiskového oddělení MI a Státní bezpečnosti se ale teprve rozbíhala a příprava zákona o cenzuře tisku byla ještě v zárodečném stavu, když se v únoru 1948 odehrálo rozhodující mocenské střetnutí a komunisté dosud zaváděná nebo chystaná opatření přehodnotili.

Na Slovensku panovala zcela odlišná situace, vyplývající mimo jiné z volebních výsledků roku 1946. **Poverenictvo informácií** (slovenskou obdobu MI), které vedl člen DS Samuel Belluš, uplatňovalo na organizaci systému periodického tisku na Slovensku výrazně menší vliv než MI v českých zemích – zajišťovalo převážně administrativní registraci tisku.

V poválečné atmosféře, kdy se velká část českých intelektuálů přihlásila k levici, se komunistické propagandě dokázaly v tisku postavit pouze silné novinářské osobnosti, a tak ideologický souboj probíhal zejména na stránkách názorových týdeníků. Tyto **polemiky** nad dobovými politickými i sociálními problémy vedli novináři spojení například s časopisy *Obzory* (vycházel od srpna 1945) a *Vývoj* (od září 1946), které patřily Československé straně lidové. V podobném duchu vystupovaly i *Svobodné noviny* a *Dnešek* (vycházel od března 1946), které vydávalo Sdružení kulturních organizací, nebo *Kritický měsíčník* od června 1945 formálně vydávaný Syndikátem českých spisovatelů. Ideovými protivníky jim byl kromě *Rudého práva* zejména týdeník pro kulturu a politiku *Tvorba*, který od července 1945 vydával Ústřední výbor KSČ (ÚV KSČ) v nakladatelství Svoboda (časopis navázal na stejnojmenný předválečný list vedený Juliem Fučíkem), a do značné míry i týdeník *Kulturní politika*, vydávaný od září 1945 Kruhem přátel divadla Emila Františka Buriana v nakladatelství Čin. Ideové spory zosobňovali zejména Pavel Tigrid (šéfredaktor *Vývoje*) a Ivo Ducháček (*Obzory*), za *Dnešek* pak Ferdinand Peroutka. Duší *Kritického měsíčníku* byl Václav Černý. Jejich nesčetné protivníky lze připomenout (vedle Václava Kopeckého) především jménem Gustava Bareše (*Tvorba*).

Mocenský převrat

Místem hledání celorepublikových konsensuálních řešení byla Národní fronta. Když v roce 1947 procházela krizí, přivedlo to spolu s hospodářskými potížemi domácí politickou scénu k vnitřnímu rozkolu. Nejvýznamnějším dokladem sílícího sovětského vlivu bylo **odmítnutí** nabídky hospodářské pomoci ze Spojených států – tzv. **Marshallova plánu**.

Bezprostředním podnětem k rozhodujícímu mocenskému střetu se ale stala až neochota komunistického ministra vnitra Václava Noska podřídit se rozhodnutí vlády ve věci jmenování pražských policejních velitelů. Ministři nekomunistických stran podali demisi, protože věřili v možnost parlamentního řešení krize, a především v podporu prezidenta Edvarda Beneše. Komunisté využili politické krize k vyhrocení propagandistického tlaku na společnost a k demonstraci síly na stotisícových mítincích, a tak **prezident Beneš** s vidinou hrozby občanské války **demisi 25. února 1948 přijal**. Následoval známý projev Klementa Gottwalda ke stotisícovému shromáždění na Václavském náměstí, který odstartoval novou totalitní etapu v životě Československa. Bez zásadních protestů veřejnosti a až na výjimky i bez protestů médií – málokdo totiž uměl domyslet, co následující léta přinesou.

Shrnutí

Po osvobození došlo k zákazu pravicových politických stran a jejich tisku. Významný politický vliv získali komunisté. Celospolečenskou orientaci na Sovětský svaz předznamenal již Košický vládní program, který mimo jiné předefinoval roli médií – ta měla nadále sloužit lidu, a ne soukromým zájmům. Do čela nově zřízeného ministerstva informací nastoupil komunist Václav Kopecký. Došlo k přeregistraci veškerých titulů, takže povolení k vydávání tisku mohly od ministerstva dostat státem uznané politické strany, státní úřady a společenské organizace celonárodního významu.

V kontextu vysídlení většiny německých obyvatel českých zemí a prezidentských dekretů pracovala komise pro očistu médií. Vydávala potvrzení o bezúhonnosti, která byla podmínkou dalšího členství v novinářské organizaci. Kolaboranty trestala podle míry provinění – nejtěžší případy pře-

dávala soudům, ostatním udělovala od termínovaného po doživotní zákaz činnosti či jen pokuty.

Volby v roce 1946 přinesly vítězství komunistů. Předsedou nové vlády se stal Klement Gottwald. KSČ si obratnou politikou vytvořila zásadní vliv na většinu médií. Někteří představitelé nekomunistických stran paradoxně požadovali zavedení cenzury ve snaze omezit zásahy komunistických ministrů proti svému tisku. Pro poválečnou atmosféru jsou charakteristické polemiky na stránkách názorových týdeníků. Mezi nejznámější kritiky komunistické politiky patřili Pavel Tigrid, Ivo Ducháček, Ferdinand Peroutka či Václav Černý. Komunistický náhled zastupoval vedle Václava Kopecného především Gustav Bareš.

Odmítnutí tzv. Marshallova plánu přivedlo domácí politickou scénu k vnitřnímu rozkolu. Nepochota komunistického ministra vnitra Václava Noska podřídil se rozhodnutí vlády vedla k demisi ministrů nekomunistických stran. Komunisté využili politické krize k vyhrocení propagandistického tlaku na společnost a k demonstraci síly na stotisícových mítincích, a tak prezident Edvard Beneš s vidinou hrozby občanské války demisi 25. února 1948 přijal a KSČ převzala moc v zemi.

Doporučená literatura

BEDNAŘÍK, Petr – CEBE, Jan: Řízení českých médií v letech 1945–1948. In *Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie*. Číslo 1–4, ročník 51 (2006), s. 32–36.

DRÁPALA, Milan: Na ztracené vartě Západu. In *Soudobé dějiny*. Číslo 1, ročník 1998, s. 16–24.

ZIERIS, Karel František: *Nové základy českého periodického tisku*. Orbis, Praha 1947.

Tabulka 5 pro rok 1948

Společnost:	rok 1948
Oficiální název státu (zkratka):	Československá republika (ČSR)
Počet obyvatel:	8 893 104
Průměrná mzda (měsíčně):	834 korun
Chléb (kmínový, 1kg) – cena:	5 korun
Pivo (jedna 0,5l láhev, deset stupňů) – cena:	3,20 korun
Politika:	
Prezidenti:	Edvard Beneš (prezident v exilu a po válce od 9. 7. 1940 do 28. 10. 1945; 28. 10. 1945 potvrzen v úřadě a 19. 6. 1946 znovu zvolen, abdikoval 7. 6. 1948), Klement Gottwald (od 14. 6. 1948 do 14. 3. 1953)
Nejvlivnější politici:	předseda KSČ Klement Gottwald (duben 1945 až 14. 3. 1953) a první tajemník ÚV KSČ Rudolf Slánský (od dubna 1945 do 6. 9. 1951)
Předsedové vlády:	Zdeněk Fierlinger (dvě období, od 5. 4. 1945 do 2. 7. 1946, ČSDSD), Klement Gottwald (dvě období, od 2. 7. 1946 do 15. 6. 1948, KSČ), Antonín Zápotocký (od 15. 6. 1948 do 21. 3. 1953, KSČ)
Ministři pověřeni řízením médií:	ministr informací Václav Kopecký (pět období, od 5. 4. 1945 do 31. 1. 1953, kdy bylo ministerstvo zrušeno)
Další vládní funkce při řízení médií:	ministři školství a osvěty Zdeněk Nejedlý (dvě období, od 5. 4. 1945 do 2. 7. 1946), Jaroslav Stránský (od 2. 7. 1946 do 25. 2. 1948), Zdeněk Nejedlý (dvě období, od 25. 2. 1948 do 31. 1. 1953)
Nejsilnější politická strana:	Komunistická strana Československa (KSČ)
Tajemník ÚV KSČ, do jehož kompetence spadalo řízení médií:	Gustav Bareš (od července 1946 do září 1951)
Média:	
Název novinářské organizace a její předseda:	Ústřední svaz československých novinářů (od května 1947) – Adolf Hradecký

Média:	
Platný tiskový zákon:	č. 101/1947 Sb. a prvorepubliková legislativa
Cenzurní instituce:	není
Ředitel ČTK:	Miloš Novotný (od 7. 11. 1939 do 31. 8. 1950)
Ředitelé rozhlasu:	Otakar Matoušek (od 5. 5. 1945 do 25. 5. 1945), Bohuslav Laštovička (od 25. 5. 1945 do 15. 6. 1948)
Počet evidovaných rozhlasových přijímačů:	1 876 663
Počet obyvatel na jeden rozhlasový přijímač:	4,74
Rozhlasové stanice a vysílací čas (červen 1948):	Praha I: ve všední den od 13:15 až 13:45 do zhruba 24:00, v neděli od 8:00 do zhruba 24:00 Praha II: ve všední den od 10:00 do 22:00 až 24:00, v neděli od 8:00 do zhruba 24:00 výstavní kanál (MEVRO): ve všední den od 8:30 do zhruba 19:00
Rozhlasový poplatek (měsíčně):	15 korun
Cena rozhlasového přijímače (orientační):	11 000 korun (cena z roku 1952)
Vydavatelé:	Vydavateli byly politické strany – např. KSČ měla vydavatelství ÚV KSČ, Československá strana socialistická vydavatelství Melantrich; dále společenské organizace (ÚV ČSM vydavatelství Mladá fronta) nebo státní orgány.
Počet deníků:	21 (na začátku roku 1948; v roce 1949 již jen 13)
Počet obyvatel na jeden výtisk ročně:	nezjištěno
Počet ostatních periodik:	798 (za rok 1948)
Počet výtisků na 1000 obyvatel (ročně):	nezjištěno
Deset nejčtenějších deníků (jejich průměrný náklad v roce 1953):	<i>Rudé právo</i> (1 000 216), <i>Práce</i> (195 833), <i>Svobodné slovo</i> (153 000), <i>Mladá fronta</i> (119 258), <i>Zemědělské noviny</i> (90 000), <i>Nová svoboda</i> (nezjištěno), <i>Obrana lidu</i> (nezjištěno), <i>Lidová demokracie</i> (96 500), <i>Večerní Praha</i> (nezjištěno), <i>Československý sport</i> (obdeník, 62 000)

Deset nejčtenějších časopisů (jejich průměrný náklad):	nezjištěno
Cena střeďečního vydání nejčtenějšího deníku:	1,50 korun (<i>Rudé Právo</i> , červen 1948)
Počer stran střeďečního vydání nejčtenějšího deníku:	4 strany (<i>Rudé Právo</i> , červen 1948)
Novináři:	
Počer novinářů:	1 463 (členů svazu novinářů v českých zemích)
Průměrný plat ve školství a kultuře (v roce 1953):	1 018